

ICH BIN EIN BERLINER

Berlijn, de hoofdstad van Duitsland.
1000 – 2000 n.Chr.

Thema ter invulling van domein C
5 VWO - TOP



J.F. Kennedy tijdens zijn bezoek aan Berlijn, 1963.

J. de Waal en J. Valkenburg

Onderdeel A

Berlijn, de hoofdstad van Duitsland. 1000 – 2000n.Chr.

Thema domein C

Berlijn, de hoofdstad van Europa?

Berlijn. De stad heeft glorieuze tijden gekend, en is door diepe dalen moeten gaan. Grote en verschrikkelijke leiders hebben hier hun zetel staan. Allen zagen Berlijn als hoofdstad van Europa, maar sommigen zagen het zelfs als de hoofdstad van Europa! Bismarck vond de stad al de allure hebben voor die taak, Hitler wilde het absoluut realiseren! Maar niet alleen politiek gezien zou Berlijn de taak als hoofdstad van Europa kunnen realiseren. Economisch, sociaal en zeker cultureel heeft Berlijn ontzettend veel te bieden. Denk aan maar het “Sony – Centre”, of al die musea! Denk aan de restanten van de Pruisische gebouwen, de restanten van de Muur! Op elk gebied heeft Berlijn potentie om een hoofdstad te kunnen zijn. Meer dan redenen genoeg om er zelf naar toe te gaan. En die reis en datgene wat je daar kan zien uit de verschillende periodes, die organiseren jullie!

Berlijn is een stad waar vanaf de late Middeleeuwen al bewoning is. Sinds de 18^e eeuw heeft het echter de functie als hoofdstad. In eerste instantie van Brandenburg, daarna van Pruisen. Uiteindelijk is Berlijn de hoofdstad van het Duitse keizerrijk, het Derde Rijk, de DDR, en uiteindelijk van de Bondsrepubliek Duitsland. Dat betekent dat al deze periodes, van tijdvak Steden en Staten tot aan Televisie en Computer, allen hun sporen hebben nagelaten in de stad. Deze sporen opzoeken, herkennen, plaatsen in de tijd en koppelen aan het onderwerp “hoofdstad” op politiek, maar ook op economisch, sociaal en cultureel niveau, dat is het doel van dit thema.

Doelen en opbouw van het thema.

Dit doel moet de komende vijf weken worden bereikt. Vanaf nu, over vijf weken, vertrekt onze trein vanuit Amsterdam naar Berlijn. Dat betekent dat een hoop zaken moeten worden voorbereid. De docenten hebben de organisatorische zaken al geregeld. Pension, treinreis en ontbijt en avondeten zijn al geboekt. Jullie besteden de komende weken op school twee lessen (en thuis nogmaals gemiddeld 2) per week aan het voorbereiden van de invulling van de excursie. Deze excursie duurt 5 dagen, waarbij dag 2,3 en 4 in het teken staan van het bezoeken van de restanten van de verschillende tijdvakken. Per dagdeel wordt een tijdvak behandeld. Een tijdvak wordt door één groep van max. 4 leerlingen voorbereid. Zij bepalen wat we doen en hoe de groep bezig is met de aan hen toegewezen periode. De hoofdvraag voor deze activiteiten is als volgt:

Op welke wijze zijn de restanten van het aan mij toegewezen tijdvak een uiting van Berlijn als hoofdstad, op politiek, economisch, sociaal of cultureel niveau?

De eerste les wordt door de docent ingevuld. Deze introduceert het onderwerp, vermeldt de doelen, deelt de groepen in en deelt het programma uit. De volgende les wordt door de groepen informatie gezocht over de Duitse geschiedenis van het aan hen toegewezen tijdvak. Per kenmerkend aspect geven zij kort de “oriëntatiekennis” weer. Vervolgens gaan zij op zoek naar voorbeelden (in de vorm van personen, gebeurtenissen, ontwikkelingen en verschijnselen) van deze oriëntatiekennis die in Berlijn een actieve rol hebben gespeeld. Vervolgens gaan zij op zoek naar restanten in de stad van deze personen, gebeurtenissen, ontwikkelingen en verschijnselen.

De kenmerkende aspecten die moeten worden bestudeerd betreffen de periode van Steden en Staten tot en met het heden (1000 – 2000). Je snapt dat dit heel beperkt moet blijven, je hebt slechts één dagdeel!

De 10 lessen erna worden door jullie besteed aan de voorbereiding van jullie dagdeel.

In les 4 en 8 wordt er door elke groep kort gepresenteerd wat zij tot dan toe hebben voorbereidt, hoe zij deze voorbereiding tot dan toe hebben ingevuld en verantwoordend zij de gemaakte keuzes. Deze presentaties duren maximaal 5 minuten per groepje en worden ondersteund door PowerPoint, max. 3 dia's. Tevens leveren zij per presentatie een schriftelijk werk in waarin uitvoerig wordt omschreven wat zij hebben gedaan in de vorm van een logboek. In de 10^e les levert elke groep het programma voor het dagdeel in. Waar dit programma allemaal aan moet voldoen, lees je in het eisenoverzicht: dagdeel excursie Berlijn. (onderdeel 7 van de studiewijzer).



Plattegrond hedendaags Berlijn.

Studiewijzer Berlijn als hoofdstad.

1 Verantwoording.

Waarom deze leerstof: Berlijn speelt een enorm belangrijke rol in de Europese geschiedenis. Om meer inzicht te krijgen in politieke, economische, sociale en culturele aspecten van de Europese geschiedenis is een bezoek aan Berlijn uiterst nuttig. Tevens is het mogelijk om enkele vooroordelen weg te nemen. Daarnaast wordt deze werkvorm gekozen om zo optimaal mogelijk de vak- en algemene vaardigheden die de tweede fase leerling moet beheersen in praktijk te brengen.

2 Leerdoelen.

De algemene elementen van historisch besef en de oriëntatiekennis, zoals deze zijn aangegeven bij domein A, met specifieke nadruk op:

1. De leerling kan:

Met meerdere voorbeelden van jaartellingen of periodiseringen uitleggen dat chronologische indelingen interpretatief van aard zijn en (mede) afhangen van de standplaats die men inneemt en/of de vraag die men wil beantwoorden.

2. De leerling kan de volgende tijdvakken met bijbehorende tijdsgrenzen in chronologische volgorde noemen en als referentiekader gebruiken:

- tijdvak 1: van jagers en boeren (- 3000 voor Christus) / Prehistorie;
- tijdvak 2: tijd van Grieken en Romeinen (3000 v.C.-500 n.C.) / Oudheid;
- tijdvak 3: tijd van monniken en ridders (500-1000) / vroege Middeleeuwen;
- tijdvak 4: tijd van steden en staten (1000-1500) / hoge en late Middeleeuwen;
- tijdvak 5: tijd van ontdekkers en hervormers (1500-1600) / Renaissancetijd / 16e eeuw;
- tijdvak 6: tijd van regenten en vorsten (1600-1700) / Gouden Eeuw / 17e eeuw;
- tijdvak 7: tijd van pruiken en revoluties (1700-1800) / eeuw van de Verlichting/ 18e eeuw;
- tijdvak 8: tijd van burgers en stoommachines (1800-1900) / industrialisatietijd / 19e eeuw;
- tijdvak 9: tijd van de wereldoorlogen (1900-1950) / eerste helft 20e eeuw;
- tijdvak 10: tijd van televisie en computer (vanaf 1950) / tweede helft 20e eeuw.

3. De leerling kan:

- de tijdvakken van eindterm 2 plaatsen in de periodes Prehistorie, Oudheid, Middeleeuwen, Vroegmoderne Tijd en Moderne Tijd;

4. De leerling kan:

- in historische processen de samenhang tussen veranderingen en continuïteit beschrijven;
- de betekenis van historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen voor het heden aangeven;
- door het onderscheiden van continuïteiten van langere en kortere duur onderkennen hoe elementen afkomstig uit verschillende tijdvakken zich gelijktijdig in één tijdvak kunnen manifesteren (de gelijktijdigheid van het ongelijktijdige).

5. De leerling kan:

- een vraag en een daarop aansluitende hypothese formuleren;
- voor een vraag bruikbaar bronnenmateriaal verwerven en gegevens eruit selecteren.

6. De leerling kan:

- in het kader van een historische vraagstelling verklaringen geven voor historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen;
- onderscheid maken tussen verschillende soorten oorzaken.

7. De leerling kan bij het geven van oordelen over het verleden rekening houden met:

- het onderscheid tussen feiten en meningen;
- tijd- en plaatsgebondenheid van interpretaties en oordelen afkomstig van personen uit het verleden en afkomstig van hedendaagse personen, onder wie hij zelf;
- de rol van waardepatronen in heden en verleden;
- het ondersteunen van uitspraken met behulp van argumenten.

8. De leerling kan voor elk van de tien tijdvakken die genoemd zijn in eindterm 2:

- de kenmerkende aspecten voor ieder tijdvak noemen;
- bij elk kenmerkend aspect van een tijdvak een passend voorbeeld geven van een gebeurtenis, ontwikkeling, verschijnsel of handeling dan wel gedachtegang van een persoon en dit voorbeeld gebruiken om het betreffende aspect te verduidelijken;
- uitleggen hoe kennis van het betreffende tijdvak de oriëntatie op de hedendaagse werkelijkheid beïnvloedt;

Naast deze elementen worden de volgende algemene vaardigheidsdoelen gesteld:

9. De leerling kan zich oriënteren op zijn of haar leertaak.

10. De leerling kan reflecteren op de eigen studievoortgang.

11. De leerling kan resultaten kort en bondig presenteren.

12. De leerling kan zelfstandig onderzoek doen.

13. De leerling is in staat om zijn of haar werk zelfstandig te plannen.

14. De leerling is in staat om samen te werken.

Naast deze algemene vaardigheidsdoelen worden de volgende specifieke leerdoelen gesteld:

15. De leerling is in staat om de geschiedenis van een andere staat in te passen in het Nederlands geschiedenisonderwijs – model.

16. De leerling is in staat om een adequate dagdeelnvulling te organiseren, met betrekking tot zijn of haar aangesteld tijdvak en bijbehorende kenmerkende aspecten.

3 Leerstof en leerplanning en 4 didactische werkvormen en lesorganisatie en 5 studielastbeschrijving en roostertechniek.

De leerstof omvat domein A en B van het eindexamenprogramma geschiedenis, te weten historisch besef en oriëntatiekennis. Deze eindtermen dienen als basis voor de bestudering van de geschiedenis van Berlijn, met nadruk op de periode 1000 – 2000 n.Chr. Gedurende 10 lessen wordt aandacht besteed aan de Duitse invulling van deze Nederlandse geschiedenisindeling en het opzoeken en inpassen van restanten van deze geschiedenis binnen een educatief programma. Als eindpunt dient de excursie, waarbij gedurende 5 dagen de stad Berlijn wordt bestudeerd.

De planning is als volgt:

Week	Les 1	Les 2	Thuis
1	Introductie. Verplichte aanwezigheid hele les.	K.A. van tijdvak 4 – 10 in de Duitse geschiedenis (Berlijnse). Verplicht aanwezigheid, eerste 30 min. van les.	Zoek aanvullende informatie over de Duitse geschiedenis betreffende het jou toegewezen tijdvak. Beoogde tijdsbesteding: 2 uur. Gebruik internet en reisboeken.
2	Vergelijken van gevonden informatie in groepsverband. Inventariseer overeenkomsten en verschillen. Bepaal welke onderwerpen aan bod kunnen komen tijdens dagdeel. Verplichte aanwezigheid van eerste 10 minuten van de les.	Presentatie van groepen van tot op heden gemaakte producten. Inleveren schriftelijk verslag van werkzaamheden tot dan toe. Verplichte aanwezigheid gedurende hele presentatiecyclus.	Zoek aanvullende informatie over de onderwerpen waarvan jullie groep vindt dat deze tijdens de excursie aan bod moeten komen. Beoogde tijdsbesteding: 2 uur. Gebruik internet en reisboeken. Gebruik ook de aantekeningen van de afgelopen jaren ter inspiratie voor onderwerpen.
3	Vergelijken van gevonden informatie in groepsverband. Verdeel de k.a. van jullie tijdvak onder de groepsleden. Welke informatie	Bestuderen van informatie, gekoppeld aan de vraag: Is de informatie per k.a. te koppelen aan de hoofdvraag (Berlijn als hoofdstad op	Zoek op sites en in boeken, reisverslagen e.d. naar afbeeldingen van restanten/objecten van de Berlijnse geschiedenis.

	<p>past bij welk k.a.? Verplichte aanwezigheid eerste 10 minuten van de les.</p>	<p>pol, econ, soc en cult niveau?) Verplichte aanwezigheid eerste 10 minuten van de les.</p>	<p>Neem zoveel mogelijk voorbeelden van hedendaags te bezoeken restanten/objecten mee naar de volgende les. Beoogde tijdsbesteding: 2 uur.</p>
4	<p>Koppel alle gevonden restanten/objecten aan de k.a. van jullie tijdvak. Probeer tevens deze restanten/objecten te koppelen aan de functie van "hoofdstad". Bepaal welke restanten/objecten in jullie ogen het meest nuttig zijn om de hoofdvraag en de k.a. te illustreren. Houdt er rekening mee dat je slechts één dagdeel hebt (ongeveer 3 uur). Verplichte aanwezigheid eerste 10 minuten van de les.</p>	<p>Presentatie van groepen van tot op heden gemaakte producten. Inleveren schriftelijk verslag van werkzaamheden tot dan toe. Verplichte aanwezigheid gedurende hele presentatiecyclus.</p>	<p>Zoek zoveel mogelijk informatie over de door jullie gekozen restanten/objecten. Bezoek de internetadressen van de restanten/objecten (gebouwen, musea, reisverslagen van anderen etc.) Neem deze informatie mee. Indien entreprijzen en openingstijden van toepassing zijn, ook deze informatie mee nemen! Zoek ook op de Berlijnse stadsplattegrond de vindlocaties van jullie "objecten / restanten". Beoogde tijdsbesteding: 2 uur.</p>
5	<p>Maak het programma voor jullie dagdeel. Bepaal de te volgen route, de tijdsindeling, de kosten en wat je per restant / object</p>	<p>Inleveren van programma "dagdeel excursie Berlijn". Gedurende deze les kunnen de laatste details worden besproken,</p>	<p>Zorg dat je reisvaardig bent! Beoogde tijdsbesteding: afhankelijk van de grootte van je koffer!</p>

	wil vertellen ter illustratie van jullie tijdvak, k.a. en de relatie van dit restant / object met de functie van Berlijn als hoofdstad. Verplichte aanwezigheid gedurende eerste 10 minuten van de les.	worden afspraken gemaakt aangaande vertrek en aankomst tijden, wat er allemaal mee moet, wat niet mee mag en dergelijke reisorganisatorische kwesties. Verplichte aanwezigheid gedurende de hele les.	
--	---	---	--

6 Studeeraanwijzingen.

- Zorg ervoor dat je tijdens de lessen over al je gevonden informatie direct kan beschikken. Print dit dus allemaal uit! Categoriseer thuis de informatie per onderwerp.
- Maak duidelijke groepsafspraken. Binnen dit proces is geen ruimte voor “leunen op andermans werk”. Iedereen dient zijn of haar verplichtingen na te komen. Indien de samenwerking spaak loopt lever je een brief bij je docent in, met alle handtekeningen van de groepsleden eronder, waarin ieder zijn of haar bevindingen en frustraties uit èn welke afspraken zijn gemaakt om verdere frustraties te voorkomen.
- Bij de informatiezoektochten is het noodzakelijk te beschikken over de juiste zoektermen. Zorg dat je eerst m.b.v. het handboek en je aantekeningen voldoende informatie in je achterhoofd hebt om snel en rendabel zoektermen in te voeren. Laat je niet meeslepen door “afleidende elementen”, daar is de tijdsbesteding te kort voor!
- Zorg dat elk groepslid slechts één maal presenteert. Zorg ervoor dat de presentaties maximaal 5 minuten duren, en slechts 3 dia's tellen.
- Vul na een gedane activiteit direct het logboek in.

7 Toetsing en registratie van de vorderingen.

Wat wordt er getoetst:

- Actief leerproces aan de hand van een **logboek** (overzicht van wie wat wanneer heeft gedaan in 1 A4). Dit logboek wordt ingeleverd samen met het ingeleverde eindwerk programma “**dagdeel excursie Berlijn**”.
- Voortgang van groep aan de hand van de **2 presentaties** in combinatie met bijgeleverd schriftelijk werk. Moment van toetsing: les 4 en les 8, duurt 5 minuten per presentatie.
- Het ingeleverde eindwerk programma “dagdeel excursie Berlijn”. Moment van toetsing: les 10.
- Bijdrage van de groep tijdens uitvoering “dagdeel excursie Berlijn”. Moment van toetsing: tijdens de uitvoering van dit onderdeel.

Schriftelijk eindwerk programma “dagdeel excursie Berlijn”.

- De eisen aan het schriftelijk werkstuk:
 - o Voorpagina met namen en klas en datum.
 - o Inleiding.
 - o Inhoudsopgave.
 - o Hoofdstuk 1: Tijdvak (x) in de Duitse geschiedenis, max. 2 a4 .
 - o Hoofdstuk 2: De functie van Berlijn als hoofdstad in tijdvak (x), max. 1a4.
 - o Hoofdstuk 3: De restanten / objecten die verwijzen naar het tijdvak en de hoofdstedelijke functie van Berlijn, max. 2 a4.
 - o Hoofdstuk 4: De invulling van het dagdeel (tot in detail de plaatsbeschrijving en tijdsbesteding en groepsactiviteiten), min. 3 a4.
 - o Hoofdstuk 5: Plattegrond met aangegeven looproute.
 - o Hoofdstuk 6: Evaluatie van eigen- en groepswork tijdens de voorbereiding van dit project.
 - o Hoofdstuk 7: Literatuurlijst.

8 Normering

Logboek = 10%, tussentijdse presentaties + schriftelijk werk = 20%, schriftelijk eindwerk = 35% , uitvoering dagdeel tijdens excursie = 35%.

Enkel het schriftelijk eindwerk is herkansbaar, na de uitvoering van de excursie.

Onderdeel B Docentenhandleiding “Ich bin ein Berliner”

1 Algemene toelichting

2 Benodigde materialen

3 Toelichting op analyse – en researchopdrachten

4 Aanvullende theorie

5 Toelichting op productie – opdracht

6 Toelichting op reflectie

1 Algemene toelichting

In deze opdracht voor 5 VWO – TOP leerlingen is gekozen om invulling te geven aan Domein C van het Programma Toetsing en Afsluiting te weten een van de 4 of 5 thema's. Deze thema's maken onderdeel uit van het schoolexamen geschiedenis. De invulling van deze thema's, zowel inhoud als toetsing, is door docenten vrij te kiezen. In deze opzet is gekozen om de VWO – TOP leerlingen zelf de meerdaagse excursie die elk jaar in het voorexamenjaar wordt aangeboden, zelf aan te kleden. De algemene organisatorische aspecten (vervoer, verblijf, kosten, verzekeringen etc.) blijven in handen van de organisatorische docenten en directie van de school. De dagbesteding wordt in handen van de leerlingen gegeven.

Op deze wijze maakt men optimaal gebruik van de creativiteit en organisatorisch vermogen van de leerlingen, speelt men in op de eigen belevingswereld van de leerlingen en vergroot met het enthousiasme voor de excursie, juist omdat deze een deel verantwoordelijkheid van de leerlingen zelf wordt gemaakt.

Voor de invulling van dit thema zijn ongeveer 5 a 6 weken gepland, 2 lessen per week. De totale tijdsbesteding voor de leerlingen is ongeveer 25 klokuren. Het is noodzakelijk dat de docent wel betrokken blijft bij proces en uitkomst. Deze is namelijk ter plaatse wel verantwoordelijk voor het verlopen van de excursie. Deze moet dus een behoorlijk sturende houding aannemen tijdens het proces, om zo zeker te zijn dat enerzijds de hoogtepunten van Berlijn aan bod komen in de producten van de leerlingen, en anderzijds de leerlingen wel een reëel product (dagdeelvulling) neerzetten!

2 Benodigde materialen

Benodigd voor deze lesinvulling zijn de volgende zaken:

- Continue beschikking over computers / laptops met internetverbinding
- Reisgidsen over Berlijn
- Digitale presentatiemiddelen in lokaal

Verder is het prettig om in het lokaal / in de buurt van het lokaal een ruimte te hebben waar de docent met het groepje alleen kan spreken.

3 Toelichting op analyse – en researchopdrachten

Noodzakelijke kennis voor voorbereiding en begeleiding:

- De docent moet kennis hebben genomen van het PTA VWO zoals is vastgesteld door het Ministerie van Onderwijs.
- De docent moet kennis hebben van de eigen organiserende rol binnen deze meerdaagse excursie. Denk hierbij aan vervoer, verblijf, kosten verzekering en positie directie.
- De docent moet kennis hebben van de stad Berlijn, met al zijn historische hoogtepunten en toeristische trekpleisters. Let hierbij ook op openbaar vervoer en “betere en mindere wijken”.

Ten aanzien van het begeleiden van het groepsproces:

- De docent moet kennis hebben van en ervaring hebben met de digitale leeromgeving, computers, presentatiemiddelen etc.
- De docent zal een groot deel van de lessen actief zijn met het bijsturen van het groepje / de groepjes die de dagdelen voor hun rekening nemen. Hiervoor is het noodzakelijk dat de docent kennis heeft over begeleiden van groepsprocessen. Hoofdzaak is dat de docent de structuur in de gaten houdt, de logica, de hoofdzaken en het nut van allerlei mogelijke daginvullingen voor de excursie.
- De docent heeft ten tijde van de twee presentatiemomenten een beoordelende en sturende taak. Dit zijn de momenten waarop de groepjes laten zien wat ze hebben (of nog niet). Aan de hand van deze momenten moet de docent beslissen waar de groep heen gaat (en of het nog doorgaat in uitzonderlijke gevallen). Let hierbij eveneens op de kennis van de stad Berlijn zelf.

Ten aanzien van de beoordeling van het product:

- Zie punt 6 van deze docentenhandleiding.

4 Aanvullende theorie

De docent kan het beste de “Capitoolgids Berlijn” en de ANWB Reisgids Berlijn en Brandenburg” tot zich nemen als het gaat om de kennis voor de excursie naar de stad Berlijn. Verder biedt de site www.berlin.de de nodige achtergrondinformatie.

Als het gaat om de invulling van de lessen is het voornamelijk belangrijk dat de leerlingen hun keuzes kunnen verantwoorden. Laat hen de gevonden mogelijke bezoeken aan gebouwen / pleinen etc. koppelen aan de historische tijdvakken en kenmerkende aspecten. Zodra hier een goede verantwoording achter zit, kunnen de leerlingen hiermee doorgaan. Mocht de logica ontbreken, stel dan als docent enkele sturende vragen om hen op het goede spoor te krijgen. Lever zelf liefst niet zomaar het antwoord!

5 Toelichting op productie – opdracht

Uiteindelijk bestaat het product dus uit een dagdeelbesteding voor de meerdaagse excursie Berlijn. De leerlingen koppelen deze bezoeken aan de historische achtergronden in de vorm van de kenmerkende aspecten vanaf Tijd van Steden en Staten tot en met Televisie en Computer (Hoge Middeleeuwen tot en met Heden). Hoe dit er exact uit ziet is verschillend, maar ga plusminus uit van 3 a 4 uur per dagdeel besteding. De leerlingen zelf zijn de gids van de groepsgenoten. Zij bepalen de route en wat ze willen vertellen. U als docent heeft een sturende rol vervuld tijdens het proces. Het product is in principe in handen van de leerlingen. Kleine ingreepjes of tips ter plaatse kunnen altijd, maar als U een grote ingreep moet plaatsen, wil dit eigenlijk zeggen dat er tijdens het proces een manco is opgetreden. Vooral de procesbegeleiding is dus zeer belangrijk! Uw activiteiten tijdens de excursie bestaan vooral uit veiligheid bewaren en de groep bij elkaar houden en eventueel orde handhaven.

6 Toelichting op reflectie

Eisen aan toetsmomenten:

Logboek:

1 a4 per leerling waarin door deze leerling is bijgehouden wat deze leerling heeft gedaan, op welk moment en hoe lang deze leerling met deze activiteit bezig is geweest. Normaal gesproken moet je rond de 20 uur uitkomen aan voorbereiding en deelname aan de lessen. Daarbij komt de 4 uur durende activiteit tijdens de excursie.

Presentaties van les 4 en 8 in combinatie met schriftelijk verslag:

Presentatie duurt maximaal 5 minuten en wordt ondersteund door maximaal 3 dia's.

Tijdens deze presentatie wordt verteld wat de groep heeft verricht aan activiteiten, hoe deze opdrachten zijn uitgevoerd en waarom zij bepaalde keuzes hebben gemaakt. De inhoud van het te presenteren werk is bij de presentatie van les 4 gebaseerd op de activiteiten van les 2 en (vooral) 3. De presentatie van les 8 baseert zich vooral op de activiteiten van les 5,6 en 7.

In het schriftelijk werk dat op dat moment wordt ingeleverd wordt een schriftelijke uitwerking van de presentatie aangeleverd.

Daarnaast wordt hier per leerling in ongeveer een half tot één a4 een zelf – evaluatie opgenomen. Vind de leerling van zichzelf dat deze goed werk verricht? Waarom wel / niet? Welke elementen van de eigen activiteiten kunnen beter? Hoe wil de leerling deze activiteiten die verbetering behoeven daadwerkelijk rendabeler maken? Wat moet perse gebeuren om de excursie tot een goed eind te brengen?

Schriftelijk eindwerk programma “dagdeel excursie Berlijn”.

- De eisen aan het schriftelijk werkstuk:
 - o Voorpagina met namen en klas en datum.
 - o Inleiding.
 - o Inhoudsopgave.
 - o Hoofdstuk 1: Tijdvak (x) in de Duitse geschiedenis, max. 2 a4 .
 - o Hoofdstuk 2: De functie van Berlijn als hoofdstad in tijdvak (x),max. 1a4.
 - o Hoofdstuk 3: De restanten / objecten die verwijzen naar het tijdvak en de hoofdstedelijke functie van Berlijn, max. 2 a4.
 - o Hoofdstuk 4: De invulling van het dagdeel (tot in detail de plaatsbeschrijving en tijdsbesteding en groepsactiviteiten), min. 3 a4.
 - o Hoofdstuk 5: Plattegrond met aangegeven looproute.
 - o Hoofdstuk 6: Evaluatie van eigen- en groepswerk tijdens de voorbereiding van dit project.
 - o Hoofdstuk 7: Literatuurlijst.

Bijdrage van de groep tijdens daadwerkelijke excursie:

- Is de uitvoering verlopen zoals gepland?
- Heeft de organiserende groep de tijd en energie van de hele klas en van zichzelf nuttig besteed?
- Zijn de gekozen restanten / objecten daadwerkelijk een invulling van de hoofdstedelijke functie van Berlijn gedurende het betreffend tijdvak?
- Is de groep in staat om door de activiteiten de excursie een meerwaarde te laten hebben boven het “laten zien van plaatjes” ?

Normering: Logboek = 10%, tussentijdse presentaties + schriftelijk werk = 20%, schriftelijk eindwerk = 35% , uitvoering dagdeel tijdens excursie = 35%.

Enkel het schriftelijk eindwerk is herkansbaar, na de uitvoering van de excursie.